

OOM JAN KIJK NA HOLLAND

door S. LUGTEN—REYS

III

Een uitvoerig rapport schrijft Oom Jan over „die Strijd teen die Water“. We zullen er slechts enkele aardige en kenschetsende zinnen uit overnemen — van den strijd tegen het water, van bedijkingen en droogmakerijen, van windmolens en stoomgemalen, van onderhoud der dijken, van binnen- en buitenwater, sluisen en schutkolken weten we meer dan genoeg. Oom Jan legt het zijn lezers goed uit en eindigt met een beschrijving van een watersnood, die bepaald indruk maakt en de Afrikanen getroffen moet hebben:

„Eén skoot bekeken: die rivier wordt steeds voller — twee skote: daar is gevaar, hou U gereed, laai Uw besittings op U waens, ja U vee (jaag uw vee) uit na een veilige plek — drie skote: vlug! die dijk heb gebreek of die water heb oorgeloop!”

„Elkeen is dan verplig om je help en alles kan gekommandeer word soos bij ons onder die krijgswet. Dit is vir sulke dae van nood, dat ons in ons gesangboeke gebede aan beef soos Gesang 174:

„Help God! de nood is hoog gerezen
De vloed groeit immer aan,
Behoed ons, wij vergaan.”

Oom Jan verklaart: „Meer as een derde van die land lê laer as die see en nog een groot gedeelte laer as die riviere. Die hoogste punt is in die provinsie Limburg ongeveer 1000 voet bokant die see. Lydenburg (het district van Oom Jan in Zuid-Afrika) is 4820 en Dullstroom 6811 voet bo die seespieël.”

Oom Jan raadt aan, in een atlas kaarten van Nederland door de eeuwen heen met elkaar te vergelyken.

„'n Mens zou meen, dat dit kaarte van heelemaal verskillende lande is.”

„Geen provinsie het 'n harder strijd gehad om die land van die see te verower as die provinsie Seeland nie.

Eweas (evenals) in ons wapen van Transvaal die gewapende Voortrekkers en die ou Voortrekkerswa die pioniergeskiedenis van die land voorstel, so het die Seeuse in die wape van hul provinsie die worsteling met die oseaan voorgestel — Die wapenspreuk is: „Luc-tor et Emergo”, wat beteken: „Ek worstel maar zwem uit.”

In zijn laatste artikel heeft Oom Jan het over enkele „Hoofstede“. Dan begint hij zoowaar met Groningen. Het zal den Groningers goed doen te lezen hoe hij hun stad prijst: „Die stad Groningen munt uit deur mooi strate, eersteklas winkels, mooi, nuwe wijke en voorstede en pragtige openbare geboue. Hij staan bekend as die oudste stad in Nederland, (wel, Oom Jan, in welk geschiedenisboek hebt U dat gelezen?) maar hij is terselfdertijd een van die welvarendste en bes bestuurde stede in die land en hij staan hoog op die gebied van onderwijs en kuns. Daarbenewens is hij 'n uiters aangename plek om in te woon.”

„Assen, die hoofstad, is een betreklik nuwe stad en het meer die voorkoms van een groot dorp.”

In Arnhem constateert Oom Jan meer vergane grootheid dan er is, dunkt me. „Dit het my evenwel voorgekom, dat die outokratiese stempel van vroeër jare ver-

loren gegaan het, want verskeie van hierdie villa's is nou koffiehuisse of goedkoop losieshuisse. Partij mooi herehuisse staan onbewoon en met tuine en grasperke en al verwaarloos en met 'n bordjie „te koop” of „te huur” aan die fraai ysterhek.”

Ach, Oom Jan! Alleen maar in Arnhem? Waarom heeft 't U juist zoo in Arnhem gefraspeerd?

Over Amsterdam moeten we natuurlik over de palen hooren, waarop het gebouwd is. Oom Jan roert zoowaar de Paleis-Raadhuiskwestie aan en legt uit, waarom Amsterdam het Noorsch Venetië is.

„Die stad Rotterdam is minder deftig maar meer bedrijwig as Amsterdam. In Rotterdam voel 'n mens die polsaar van die wereldverkeer klop. Vinnige stoombootjies bring 'n mens vir een sjieling bij al die dokke en hawens.”

Nu krijgt ons luchtverkeer en de „Koninklike Nederlandse Lugvaartmaatschappij” een pluim. „'N mens kan daagliks met vliegtuige reis na Londen, Brussel, Parijs, Kopenhagen, Berlijn en selfs na Moskou en Rome. Ek het verskeie persone, wat die reis afgelê het, gespreek, en hulle was algar vol lof oor die gerief en die veiligheid van die oortog (overtocht).”

„'s Gravenhage of Den Haag, die residentiestad en die verblijfplaas van die Koningin, is 'n mooi, skoon stad. Soos in die geval van Pretoria bestaan sij bevolking hoofsaaklik uit amptenare, gepensioneerd, renteniers en ander persone wat 'n vaste inkomste het en hulle nie veel hoef te bekommer oor slegtê tije en depressie nie. Die artistiek kosbare en smaakvolle uitstallings in die mooi winkels en die buigings van die bediendes is klaarblyklik bestemd vir vername deftige en elegante klante. Die historiese gedeeltes van die stad, soos die Binnehof, die Riddersaal, die Gevangepoort, die Paleis ens. het mij teëgeval. Ek het mij hulle groter, meer indrukwekkend en eerbiedwaardiger voorgestel.”

Dat laatste is niet aardig van U, Oom Jan! Omdat onze historiese gebouwen niet zoo groot zijn als die van Engeland — zijn ze daarom minder eerbiedwaardig? Nu heeft Oom Jan ons even op ons hart getrapt, maar dadelijk maakt hij het weer goed:

„In vergelyking met die verblijwe van ander vorste is die koninklike paleis 'n baie eenvoudige gebou; maar koningin Wilhelmina het die skoonste woning van alle vorste, naamlik diep in die hart van haar volk.”

Is dat niet allerliefst gezegd?

Oom Jan houdt nu een historiese beskouwing over het geslacht Oranje en een lofrede op den grooten Zwijger, die „sy hoë posisie aan koninklike howe, sy groot besittings, sy skitterende toekomst vrijwillig het opgeoffer vir sy aangenome vaderland.”

Oom Jan maakt den vijftigsten verjaardag van de Koningin mee en is opgetogen. „Het hele volk het fees gevier en uit alles het die opregte liefde en hoë waardering van 'n dankbare volk vir sy geliefde Koningin gespreek.”

„Die ou volkslied van Nederland, die „Wien Neerlands bloed” van vroeër skijn heeltemal vervang te wees deur die „Wilhelmus van Nassouwe”. Dat is dan zeker een *nieuw* lied, Oom Jan? O, lieve Oom Jan, hier maakt ge Uw eenige blunder — konden we U nog maar vertellen van Marnix van Sint-Aldegonde, die ons heerlik
(Zie vervolg pag. 340)

lied der liederen maakte, in een donkeren nacht van ons volksbestaan! Doch hoe dankbaar kunnen we zijn, dat 't een reiziger is opgevallen: niet meer 't Wien Neerlands Bloed, maar 't Wilhelmus! „Daar is so baie politieke partye dat 'n vreemdeling daar niks uit wys kan word nie.” Misschien een inboorling ook niet, Oom Jan!

Oom Jan noemt er verskillende op en gooit de namen wel eens door elkaar. Dan zegt hij: „Die koningin staan egter bo alle partye. Sy geniet die vertrouwe van die hele volk en laat op verstandige wyse haar gesag en invloed geld. Dit is 'n seën vir die land.”

Bravo, Oom Jan!

Ik wil eindigen met een ontboezeming van Oom Jan, waarom ik den ouden man wel zou willen kussen:

„Ek, 'n oud-republikein en deur overwinning nou die onderdaan van 'n koning, was verwonderd en ook getref deur hierdie hartstogtelike en bijna afgodiese vereering van 'n vorstelike persoon deur 'n volk, wat tog deur die hele wereld bekend is om sy kalmte en bedaardheid. Hy vrees voor oerdryving, sy afkeer van uitwendige vertoon, sy burgerlike ideale, sy ingebore demokratiese neigings en sy republikeinse geskiedenis. Die Wereldoorlog waardeur soveel ou, skitterende krone van die hoofde van keisers en konings afgeruk is, het in Nederland die band tusschen vorstin en volk nog versterk.”
